

DİSK NASIL KURULMUŞTU?

Aydınlık Dergisi, 18 Mart 2007

Yıldırım Koç

DİSK'in 13 Şubat 1967 tarihinde kuruluşuna ilişkin yaygın öykü, sendikal yaşamda ve sendikal yayınlarda önemli bir yeri olan Kemal Sülker'in anlatımlarına ve değerlendirmelerine dayanır. Sülker'in değerlendirmelerinde, Paşabahçe Grevi'nin belirleyici rolü vardır. Anlaşmazlık, sendikal anlayışta ve mücadeledeki farklılıklara dayalıdır. Bunun unsurlarından biri de, ABD devletinden para almaktır. Ayrıca, ABD'ye gitmeye götürülen sendikacılarla ilgili de haklı eleştiriler dile getirilir. Ancak bu arada hep unutulmuş, DİSK'i kuran beş sendikadan üçünün genel başkanlarının AID programları çerçevesinde ABD devleti tarafından ABD'ye götürülüp gezdirilmiş olmasıdır. DİSK'in kurucularından Basın-İş Sendikası Genel Başkanı İbrahim Güzelce ABD'de 6 hafta kalmış ve 1966 Kasım'ında Türkiye'ye dönmüştür. Lastik-İş Genel Başkanı Rıza Kuas, ABD'de 13 hafta kalmış ve 1963 Ocak'ında Türkiye'ye dönmüştür. Türk Maden-İş Sendikası Genel Başkanı Mehmet Alpdündar ABD'de 13 hafta kalmış ve 1962 Ekim'inde Türkiye'ye dönmüştür (AID, **Directory of Participants Trained Under Joint Programs of the U.S. and Turkish Governments 1949-1968**, Ankara, 1968, s.86, 94 ve 95).

Ben DİSK'in kurulma sürecinin farklı nedenlerle bağlantılı olduğunu düşünüyorum.

Olayın bir boyutuna değineyim. TKP'nin, TİP'in ve TİP'teki iç çatışmaların etkisi incelenmeden DİSK'in kurulma sürecini anlamak olanaklı değildir. Ayrıca, TÜRK-İŞ'in politikaları, özel sektör örgütlenmesi gibi etmenlerin de rolü ayrıca incelenmelidir.

1960'lı yıllarda TİP'i TKP yönetiyor gibi bir iddia ortaya atıldığında karşı çıkardık. Ancak daha sonraki yıllarda yayınlanan anı, rapor ve belgelerden artık şunu biliyoruz: TİP'in kurulmasının ve sendikacıların başarısız kalmasının ardından, TİP yönetimine M.A.Aybar'ın getirilmesi sürecinde TKP için içindedir. Zeki Başımar (Yakub Demir) tarafından oluşturulan TKP üyesi bir komite, TİP'in yönetimine geliyor. Zeki Başımar da bu olaydan birkaç ay sonra Türkiye'den ayrılıp, TKP Dış Büro'ya katılıyor. Bu nedenle, 1962-1966 döneminde TİP'in sendikal alanda izlediği politikada belirleyici TKP etkisi söz konusu. Mehmet Ali Aybar'ın, Behice Boran'ın ve Sadun Aren'in TKP üyesi olduğu artık biliniyor. Rasih Nuri İleri, M.A.Aybar'ın kendi hücre sekreteri olduğunu yazdı. Ben de Sadun Hoca'nın ağzından bu bilgiyi duydum. Hatta, TİP'in üst düzey yöneticilerinin TKP üyelik formlarının parti belgeleri arasında değil de, İ.Bilen'in evinde saklandığı da açıklandı.

TKP'nin 1962-1966 dönemindeki sendikal politikasının temelini sendikal birlik oluşturuyordu. 1964 yılında yayımlanmaya başlanan Yeni Çağ'ın tüm koleksiyonuna TÜSTAV'ın değerli çalışmaları sayesinde artık ulaşabiliyoruz. TÜSTAV'ın TKP tarihine ilişkin çok değerli yayınlarının da sendika tarihi üzerinde çalışanlar tarafından yeterince incelenmediği açık. 1964 – 1966 döneminde TKP'nin çizgisi, "TÜRK-İŞ içinde sendikal birlik"tir. 1963 yılı başlarında Güney Anadolu'da bazı sendikaların TÜRK-İŞ'ten ayrılması ve daha sonraki iç tartışmalarda TKP'nin politikası son derece nettir. Her türlü eleştiriye rağmen sendikal birliği savunurlar. TİP de bu çizgiyi devam ettirir.

Ancak TİP'in bu politikası 1966'da değişir ve ortaya DİSK çıkar. Diğer etmenler de önemli, tabii. Ancak olayın bu boyutunun belirleyici önemde olduğunu düşünüyorum.

TKP'nin izlediği çizginin temeli, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 1956 yılındaki 20. Kongresi'ne kadar uzanıyor. Ancak esas iki belge, 1960 yılında Moskova'da toplanan Komünist Partiler ve İşçi Partileri Zirvesi Bildirgesi ile Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 1961 yılında toplanan 22. Kongresi'nde yapılan tartışmalar ve kabul edilen yeni parti

programıdır. TKP'nin izlediği çizgi, bu belgelerde kabul edilen politikalarıdır. Bunların doğal uzantısı da sendikal birliktir.

1964-66 döneminde gelişen bazı olaylar, TİP'in TKP'li yöneticilerinden öncelikle M.A.Aybar'ın Sovyetler Birliği'nin ve TKP'nin çizgisinin dışına çıkmasına yol açtı. Dünya sosyalist hareketinde 1963 yılında kamuoyuna yansıyan bölünme, Latin Amerika'daki gelişmeler ve TİP'in 1965 genel seçimlerindeki başarısı ve bilemediğimiz diğer bazı etmenler, M.A.Aybar'ın Türkiye'ye özgü sosyalizm veya güler yüzlü sosyalizm biçiminde ifade edilen, ancak esasında TKP'ye ve Sovyetler Birliği'ne başkaldırı niteliği taşıyan bir çizgi geliştirmesine yol açtı. TİP içinde üç grup vardı: Sendikacılar, Doğulular ve diğerleri. Sendikacılar, Aybar'ı destekliyordu. TKP'nin TİP yönetimi üzerindeki etkisi azalınca, 1965 seçimlerinden umutlanan ve 1966 TÜRK-İŞ kongresinde yönetimden dışlanan Aybar yanlısı sendikacılar grubunun ayrı bir örgütlenmeye gitmesi gündeme geldi. DİSK böyle doğdu.

Bunlar çok genel saptamalar. Ancak DİSK'in kuruluş sürecinde bu noktalar dikkate alınmadan, yalnızca Kemal Sülker'in yazdıklarıyla yetinen değerlendirmeler, çok yüzeysel kalıyor. Sülker'in TKP konusunu tartışması olanaksızdı. Hayatta olduğu yıllarda bu konular konuşulmazdı, yazılmazdı. Ancak günümüzde eski defterlerin bir bölümü açılıyor. Özellikle TÜSTAV'ın çok değerli çalışmaları, geçmişte açıklayamadığımız bazı gelişmeler için ışık tutucu nitelikte. Bu kaynaklar açığa çıktıkça, işçi sınıfı tarihinin birçok sayfasını yeniden yazmak gerekiyor. DİSK'in kuruluş süreci de yeniden yazılması gereken sayfalardan biri.